

РОЗДІЛ 6. РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

УДК 377.35:37.091.12

Тетяна Пащенко,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії науково-методичного супроводу підготовки
фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України,
<http://orcid.org/0000-0002-7629-7870>,
e-mail: tantarena@ukr.net

Ганна Кривонос,

викладач, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Немішаївський фаховий коледж НУБіП України»,
<http://orcid.org/0009-0004-5417-1232>,
e-mail: anna_kryvonos@ukr.net

СТАН РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ

Анотація. У статті досліджено наявний стан розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів. За результатами проведеного опитування викладачів фахових дисциплін аграрного коледжу зроблено висновки щодо необхідності цілеспрямованого розвитку означеної інтегративної властивості особистості педагога.

Ключові слова: розвиток, професійна компетентність, педагог, самооцінювання.

STATE OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS OF PROFESSIONAL DISCIPLINES OF AGRICULTURAL COLLEGES

Tetiana Pashchenko

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher at the
Laboratory of Scientific and Methodological Support for Training of
Specialists in Colleges and Technical Schools of the Institute of Vocational
Education of the NAES of Ukraine

Hanna Kryvonos,
lecturer, specialist of the highest category, teacher-methodologist
VSP «Nemishayiv Vocational College of NULES of Ukraine»

Abstract. The article examines the current state of development of professional competence of teaching staff of vocational colleges. According to the results of the conducted survey of teachers of professional disciplines of the agricultural college, conclusions were made regarding the need for purposeful development of the specified integrative property of the teacher's personality.

Key words: development, professional competence, teacher, self-assessment.

В умовах воєнного та повоєнного часу формування нової системи кадрового забезпечення сільського господарства стає одним із вирішальних факторів підвищення його ефективності та конкурентоспроможності. Професійну підготовку фахівців середньої ланки, від підготовленості яких безпосередньо залежить якість і кількість виробленої вітчизняної сільськогосподарської продукції, стан навколишнього середовища, ефективність використання засобів виробництва, технологічного обладнання тощо, забезпечують фахові коледжі. Це вимагає ґрунтовного реформування усєї системи фахової передвищої освіти, у тому числі необхідне вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогів професійного навчання, ефективне формування та розвиток їх професійної компетентності.

У всі періоди розвитку освітньої системи головною фігурою є педагог, тому важливим завданням є його постійний професійний та особистісний розвиток у контексті тих змін, які відбуваються в суспільстві. У зв'язку з тим, що сучасний етап відрізняється стрімкістю змін в організаційних та технологічних рішеннях, гостро обговорюються питання, пов'язані із змістом, формами професійного розвитку педагогів.

Аналіз наукової літератури та практик безперервного професійного розвитку педагогів свідчить про те, що дане явище розглядається як процес набуття педагогом знань, умінь, компетентностей, що триває протягом усієї його педагогічної діяльності.

Професійна компетентність педагогічного працівника закладу фахової передвищої освіти – «інтегративна властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює його готовність і здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції за рахунок збалансованого поєднання комплексу ... знань, умінь навчально-методичної роботи, навичок виховання і розвитку особистості студентів, необхідних педагогічних здібностей, морально-етичних цінностей і професійних якостей ... та зумовлює достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти» (Тітова, 2023).

Розвиток професійної компетентності викладачів, зокрема у фахових коледжах, по суті, є пріоритетною науковою проблемою. Обґрунтування основних положень розвитку професійної компетентності педагогічних працівників знаходимо у працях вітчизняних вчених (С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Красницька, В. Кремень, Л. Лук'янова, П. Лузан, Н. Ничкало, В. Радкевич, Г. Романова, О. Рудницька, В. Семиченко, С. Сисоєва, Н. Теличко О. Тітова та інші).

Аналіз психолого-педагогічних аспектів професійної компетентності викладачів, дав можливість зробити певні висновки:

актуальність проблеми професійної компетентності викладача у процесі здійснення ним педагогічної діяльності зумовлена необхідністю включення особистості викладача до професійної діяльності, формування позиції, що відображає мету, мотиви, задоволеність працею, забезпечення професійних гарантій у сфері діяльності;

успішний розвиток професійної компетентності викладача можливий лише у системі безперервної освіти як нового способу освітньої діяльності, цільовою орієнтацією якого є процес цілісного розвитку особистості, поступального збагачення її творчого потенціалу, постійного зростання сутнісних сил та здібностей;

розвиток професійної компетентності викладача з погляду структури та змісту є якісно певною цілісністю, яка може бути визначена як зростання, становлення професійно значимих особистісних якостей і здібностей, професійних умінь і навичок, активне якісне перетворення особистістю свого внутрішнього світу, що

призводить до принципово нового способу життєдіяльності – творчої самореалізації у професії.

Досягнення професіоналізму (найвищого рівня педагогічної компетентності) у діяльності та у спілкуванні педагога за умови всебічного розвитку його особистості є основною умовою подальшого підвищення ефективності викладацької діяльності.

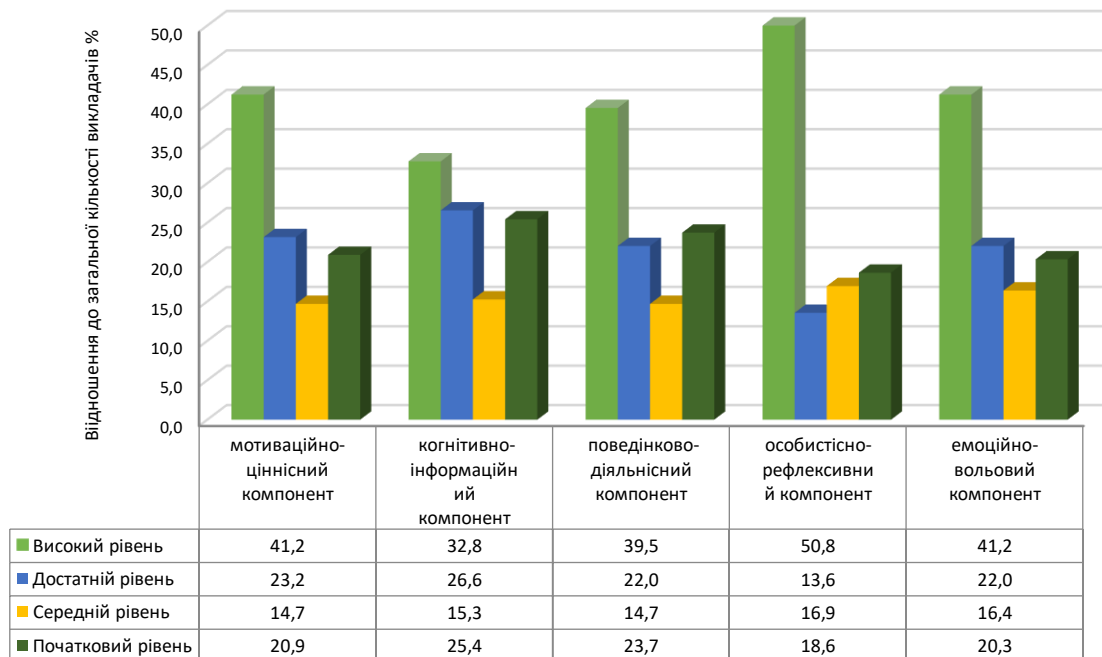
Процес удосконалення професійної педагогічної діяльності викладачів навчальних закладів фахової передвищої освіти має специфічні особливості, так як проходить під час безперервної безпосередньої практичної діяльності. Це, з одного боку, обмежує можливість через брак часу, з іншого – створює сприятливі передумови з урахуванням постійної педагогічної практики. Процес органічно поєднує у собі два рівні реалізації: вдосконалення педагогічної діяльності в цілому та самовдосконалення викладачів у своїй галузі. Специфічним результатом удосконалення професійної педагогічної діяльності викладачів коледжу є підвищення професійної кваліфікації, якості викладацької діяльності, що досягається за рахунок позитивних змін в індивідуальній педагогічній техніці.

З метою виявлення наявного стану розвитку професійної компетентності викладачів фахових дисциплін аграрного коледжу у межах регіонального експерименту «Педагогічні умови професійного розвитку викладачів фахових дисциплін аграрних коледжів», на базі ВСП «Немішаївський фаховий коледж НУБіП України», Науково-методичного центру вищої та фахової передвищої освіти та Інституту професійної освіти НАПН України було проведено опитування педагогічних працівників. Для організації опитування викладачів засобами Google Forms було розроблено анкету самооцінювання викладачами розвитку компонентів власної професійної компетентності. Зокрема, респонденти мали оцінити свою мотивацію щодо оволодіння високими рівнями професіоналізму (мотиваційно-ціннісний компонент), систему наукових педагогічних знань, на основі яких розвиваються професійні вміння та навички (когнітивно-інформаційний компонент), комплекс умінь та навичок моделювання педагогічних та науково-дослідних завдань, ефективної дій у нестандартних педагогічних ситуаціях, застосовування інноваційні технології навчання (поведінково-діяльнісний компонент), сформованість навичок самоаналізу власної професійно-педагогічної діяльності та спілкування, способів самоконтролю педагога (особистісно-рефлексивний компонент), здатність розуміти власний емоційний стан при розв'язанні педагогічних ситуацій; цілеспрямованість дій в інформаційно-освітньому середовищі

фахового коледжу (емоційно-вольовий компонент). Під час розроблення анкети самооцінювання були включені питання щодо направленості викладацької діяльності, стажу викладання, педагогічної освіти, кваліфікаційних категорій та викладацького звання. Важливо було також дізнатися, чи задовольняє викладачів існуюча система підвищення кваліфікації та яких нових знань респонденти потребують.

У анкетуванні взяли участь 59 викладачів ВСП «Немішаївський фаховий коледж НУБіП України», з яких більшість респондентів (59,3 %) має стаж понад 20 років, наявність педагогічної освіти зафіксована у 88,1 % респондентів.

Рівні розвиненості компонентів професійної компетентності за результатами Google Forms-опитування відображені на діаграмі (рис. 6.1), дані якої констатують, що серед педагогічних працівників ВСП «Немішаївський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України» переважають викладачі з достатнім та високим рівнем розвитку професійної компетентності, їх частка складає від 26,6 % до 50,8 %.

Рис. 6.1. Діаграма розвиненості компонентів професійної компетентності педагогічних працівників ВСП «Немішаївський фаховий коледж НУБіП України» за результатами Google Forms-опитування

Поряд з цим, певна частка викладачів (близько 22 %) оцінюють розвиток компонентів власної професійної компетентності на

початковому рівні. Означені факти свідчать про самокритичність та об'єктивність педагогічних працівників ВСП «Немішаївський фаховий коледж НУБіП України». Отже, результати проведеного опитування викладачів фахових дисциплін аграрного коледжу засвідчують необхідність цілеспрямованого розвитку означеної інтегративної властивості особистості педагога.

Самооцінювання розвиненості компонентів професійної компетентності педагогічних працівників дає підстави обрати правильний, ефективний напрям удосконалення означеної інтегративної властивості особистості, який передбачає визначення зони найближчого розвитку: вивчення професійних труднощів у своїй діяльності; актуалізація необхідних для професійного зростання знань, умінь; визначення індивідуальних завдань педагогічної кваліфікації; складання програм професійного зростання, самовиховання; систематичне самооцінювання. Досвід роботи над собою у плані самовдосконалення (адаптація власних унікальних особливостей до вимог педагогічної діяльності, постійне підвищення професійної компетентності та безперервний розвиток соціально-моральних та інших аспектів особистості) є важливою передумовою для професійного самовиховання (Пащенко, 2023).

Основною метою роботи коледжу є підвищення професійної компетентності викладачів як головного фактора, що забезпечує результативність процесу навчання та методичний супровід інноваційного розвитку освітньої організації. Підвищення професіоналізму, кваліфікації та творчого потенціалу педагогів ВСП «Немішаївський фаховий коледж НУБіП України» здійснюється через заходи внутрішньоколеджної системи підвищення кваліфікації, організовані методичним кабінетом: обмін досвідом на освітніх платформах «Всеосвіта», «На Урок», «Суперурок» та ін., підготовка та проведення відкритих занять, тематичних лекторіїв, виховних заходів, участь у конференціях, семінарах, тренінгах, майстер-класах, професійних конкурсах («Педагогічний ОСКАР», що проводиться НМЦ ФПВО разом з НАПН України). Одним із напрямів діяльності методичної служби коледжу є управління процесом підвищення професійно-педагогічної компетентності, аналіз та моніторинг, забезпечення системи менеджменту якості (що функціонує у НУБіП та коледжі як структурному підрозділі ВНЗ) інформацією з оцінювання результативності управління якістю у коледжі. Для здійснення моніторингу цього процесу застосовується різноманітний діагностичний інструментарій: технологічна карта системного аналізу

та оцінювання ефективності навчального заняття, опис передового педагогічного досвіду тощо.

Система підвищення професійно-педагогічної компетентності педагогічних працівників коледжу має планомірний характер, побудована в єдиному просторі відповідно до системи менеджменту якості. Освоєння інноваційної педагогічної діяльності, підвищення професійної та педагогічної кваліфікації сприяє розвитку педагогічного професіоналізму. У результаті цієї діяльності здійснюється підвищення рівня кваліфікації педагогів, накопичення в колективі інноваційних педагогів, здатних вивести навчальний заклад на якісно новий рівень розвитку, що відповідає соціальним та особистісним потребам здобувачів освіти.

Проблеми підвищення рівня професійної компетентності педагогів, здатних вільно та активно мислити, моделювати освітній процес, самостійно генерувати та втілювати нові ідеї, технології навчання та виховання, будуть завжди актуальними. Професійно компетентний викладач стимулює творчий розвиток студентів, досягає кращих результатів у своїй професійній діяльності, конструктивно реалізує власні професійні можливості. Різноманітність форм підвищення рівня професійної компетентності дає можливість педагогам побудувати індивідуальну траєкторію вдосконалення, спрямовану на формування професійних компетентностей.

Таким чином, у даний час особливого значення набуває вдосконалення професійної компетентності викладачів, успішний розвиток якої можливий лише в системі безперервної освіти як нового способу освітньої діяльності, цільовою орієнтацією якої є процес цілісного розвитку особистості, поступального збагачення її творчого потенціалу, постійного зростання професіоналізму.

Список посилань

- Пащенко, Т.М. (2023). Розвиток професійної компетентності педагога: основні протиріччя та проблеми. Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Полтава: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», С. 144-146.
- Тітова, О. А., Лузан, П. Г., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю.; Тітова, О. А. (ред.). (2023). Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу : монографія. Київ: ІО НАПН України.